

Hur kan konstitutionell uthållighet mätas?

DAG ANCKAR

ABSTRACT
Measuring
Constitutional
Endurance

Measures of constitutional endurance as a rule operate with whole revisions, meaning that the life-span of a given constitution is elapsed only when the constitution has been replaced with a new constitution. Most constitutional changes, however, are of an amendment nature, this meaning that they are partial, substituting parts and portions while leaving the constitutional frame and entity intact. Even large portions of constitutional texts may therefore be of a more recent origin than suggested by the constitution year alone. Obviously, then, amendment rates need to be included in endurance calculations; this study reports an effort to clear grounds for such an inclusion. Deriving on the basis of dimensions of amendment issues and amendment frequency an amendment typology, and using thereafter this typology as a point of departure, the study develops a method, the general idea of which is to reduce the endurance length in years of constitutions by portions of 10, 20 or 30 percent, depending on the scope and amount of amendments. The specific operationalizations of the typology are discussed at some length; several empirical references and examples are added. Also, case studies of Vanuatu, South Korea and Trinidad and Tobago offer illustrative applications of the method.

Introduktion

Staters författningar kan klassificeras på olika sätt och med tillhjälp av olika kriterier – författningar skiljer sig sålunda från varandra beträffande längd och detaljrikedom, struktur, den regim de upprätthåller, de regler som gäller för revision och ändring, och i flera andra avseenden. Den studie som rapporteras här är inriktad på en särskild egenskap, nämligen författningars ålder, och frågar hur man metodiskt kan och bör gå tillväga när man vill fastställa denna ålder. Den term som är aktuell är ”constitutional endurance”, d.v.s. konstitutionell uthållighet, och den operationaliseras vanligen som det antal år en författning varit i kraft, varvid ett större antal år svarar mot en större uthållighet. I praktiken kommer härvid olika mätvägar i fråga: man kan utgå från antalet författningsändringar under en given tidsperiod, tidpunkten för en författnings tillkomst, författningsuthålligheten sedan en given tid, etc. (Lane och Ersson 1994, 73).

Uthålligheten varierar naturligtvis mellan länder och inom länder – ett land har en gammal författning, ett annat land en nyare författning; ett och samma land kan under sin existens ha hållit sig med långvariga likväl som kortvariga författningar. Många forskningsfrågor kan resas kring de variationer som härvid förekommer. Sålunda kan uthållighet självfallet betraktas och behandlas som en oberoende eller en beroende variabel – man kan fråga vad det betyder i olika avseenden att författningar är olika gamla, och man kan fråga hur det kommer sig att författningar är olika gamla. I vardera avseendet har debatter uppkommit och förgrenat sig. De som särskilt intresserat sig för uthållighetens konsekvenser har betonat vikten av att författningar besitter kontinuitet och därmed främjar förutsägbarhet och stabilitet i det politiska livet. Samtidigt har man dock oroat sig för att en långt-

gående kontinuitet och stabilitet får den konsekvensen att de döda styr över de levande, att värderingar och ideologier från en svunnen tid och tidigare generationer alltfört reglerar det politiska livets villkor, struktur och yttringar. Vid tiden för den amerikanska författningens utarbetande och tillkomst hävdade Thomas Jefferson under hänvisning till omständigheter av nyssagd art att en författning borde ersättas av en ny med en tidsintervall av nitton år; det har ett särskilt intresse att notera att den ledande moderna studien på området, boken *The Endurance of National Constitutions*, utarbetad av Zachary Elkins, Tom Ginsburg och James Melton (2009), finner att medellivslängden för världens författningar har varit just nitton år! En särskild källa till oro har man funnit däri, att de luckor och andra inadekvanser som åldriga författningar har i sitt följe nödvändiggör insatser som förrycker den rätta balansen mellan institutioner och arenor, som när lagtolkning hotar att bli liktydig med lagstiftning i följd av att domstolar är tvungna och berättigade att via tolkning ge en otidsenlig författning ett tidsenligt innehåll (Hague och Harrop 2004, 212–216).

De som särskilt intresserat sig för uthållighetens determinanter har å sin sida fäst uppmärksamhet vid ett stort antal faktorer. De har därvid pekat på att omstörtande händelser som krig, kriser och statskupper ofta och snarast regelmässigt har konstitutionella nyordningar i sitt följe; t.o.m. har man i litteraturen, nog med en tydlig överdrift, gjort gällande att ingen liberal-demokratisk stat någonsin har genomfört en genomgripande författningsreform om inte en kataklysmisk situation av någon art varit för handen (Russell 1993, 16; här citerad enligt Ginsburg 2011, 120). Många har anfört att den konstitutionella uthålligheten kan vara en konsekvens av andra konstitutionella drag som t.ex. den konstitutionella utförligheten och rigiditeten (t.ex. Lorenz 2005; Przeworski 1991, 36); många har yttermera noterat att de processer som för fram till konstitutionella nyordningar kan se ganska olika ut och att processer som är socialt inkluderande och deltagandefrämjande tenderar ta fram särskilt hållbara lösningar (t.ex. Brandt m.fl. 2011). Det är också uppenbart att diffusionsmekanismer spelar en roll och ibland inspirerar till konstitutionella nyordningar som blir ett hot mot den konstitutionella uthålligheten (t.ex. Osiatynski 2003). Överhuvud, har man hävdad och har det visat sig, är det så att demokratier

mer än icke-demokratier håller sig med långvariga författningar – ”Countries with enduring constitutions are richer and more democratic”, står det i en sammanfattning av forskningsläget (Ginsburg 2011, 114; även Anckar 2013; 2014).

Den nyssnämnda sammanfattningen menar också att ”it is likely that more progress will be made in identifying determinants of endurance than its consequences” (Ginsburg 2011, 123). Möjligen förhåller det sig så. Hur som helst, såväl undersökningar av uthållighetens konsekvenser som undersökningar av uthållighetens determinanter måste ha tillgång till en mätapparat som ger uthålligheten ett värde, något att förklara med eller att förklara. En sådan mätapparat existerar dock inte för närvarande; syftet med denna studie är, som sagt, att avlägsna denna brist. Syftet inkluderar inte, vilket kanske ännu särskilt bör understrykas, försök att klarlägga när och om en uthållighet är av godo eller ondo, eller försök att värdesätta de innehållsliga riktningar i vilka författningar kan reformeras. Syftet är det nyssagda, att föreslå och diskutera en mätapparat. I och för sig kan man härvid kanske tycka att uppgiften att mäta uthållighet är ganska problemfri och kan klaras av med sådana enkla tidsangivelser som här inledningsvis nämndes – en särskild författning har varit i kraft ett visst antal år, en annan har varit i kraft ett annat antal år, den skillnad som härvid förefinns anger att den ena författningen redovisar en större eller mindre uthållighet än den andra. Riktigt så enkel är uppgiften dock inte. Olika komplikationer tillstöter, vilka här skall systematiseras och avhandlas. Uppsatsen sönderfaller härvid i sju avsnitt. Efter denna introduktion följer i ett andra avsnitt en kort dryftning av ett både generellt och särskilt validitetsproblem som uppriper därur, att författningar har inbyggda åldersskillnader - dryftningen beledsagas av förslag till sådana metodiska lösningar som syftar till problemets överkommande. Avsnittet är principiellt viktigt, men ligger, vilket gärna skall medges, litet i marginalen av den uppgift som här primärt intresserar och som går ut på att finna en metod för att mer precist beräkna den konstitutionella uthålligheten. Ett tredje och ett fjärde avsnitt ägnas sedan denna primära uppgift; avsnitten utgör uppsatsens egentliga kärna. De framlägger, motiverar, operationaliserar och diskuterar en mätapparat som med fördel kan komma till bruk i försök att bestämma författningars uthållighet. Slutligen, i tre korta avsnitt som har fallstudiets karaktär, tillämpas den ovan-

nämnda apparaten i illustrativt syfte på tre empiriska fall.

Ett validitetsproblem

Det särskilda validitetsproblem som nämndes ovan har en uppenbar och specifik relevans för uppgiften att på ett rättvisande sätt jämföra uthållighetsvärden. Problemet kan bäst illustreras med ett exempel:

En stat, vi kallar den A, har vunnit självständighet år 1970 och har under en tidsrymd fram till år 2010 promulgerat endast en författning, nämligen författningen från självständighetsåret som fortfarande är i kraft. En annan stat, vi kallar den B, har blivit självständig år 1990 och har likaså fram till år 2010 installerat endast en författning. Räknar man nu antalet författningar, blir resultatet att de två länderna har presterat lika väl i termer av uthållighet, då de bägge redovisar blott en författning. En sådan slutsats är dock tvivelaktig. Den är på ett orättvist sätt fördelaktig för B, som har existerat en tydligt kortare tid än A men ändå ges samma uthållighetsbetyg. Räknar man år i stället för författningar, d.v.s. det antal år som den författning varit i kraft som gäller ännu år 2010, undviker man den ovannämnda skevheten, då A nu ges uthållighetsvärdet 40 år medan B får värdet 20 år – A har alltså presterat tydligt bättre. Emellertid är denna slutsats på ett liknande sätt orättvis, nu till A:s fövör. Staten B, som alltså existerat en kortare tid, har inte i en sådan räkning givits samma möjlighet som A att redovisa uthållighet. I själva verket har B presterat så väl som det överhuvud varit möjligt för landet; ändå klassificeras landet som underlägset A. Den ena vägen är oframkomlig, men så är även den andra.

Vad detta för fram till är en insikt därom, att en analys bör kontrollera för självständighetstidens längd, som i själva verket måste konstanthållas. Detta kan ske på olika sätt; två sådana skall här kort omnämnas. Den ena möjligheten är att operera med kontingenter av länder, varvid det som förenar länderna är samma eller ungefär samma tillblivelseår. Ett konkret exempel kan vara länderräckan Kuwait, Sierra Leone, Tanzania, Algeriet, Burundi, Jamaika, Rwanda, Trinidad och Tobago, och Uganda, vars alla ovannämnda medlemmar har vunnit sin självständighet åren 1961 eller 1962 (Derbyshire och Derbyshire 1999, 6). När en kontingent har utvalts, kan det konstitutionella läget i kontingentens olika länder

sedan föras och följas framåt i tiden, varvid den konstitutionella uthålligheten kan granskas och den variation kan fastställas som finns däri – exempelvis behåller Kuwait ännu i dag sin självständighetsförfattning, medan Trinidad och Tobago redan 1976 fick en ny författning. Den variation som finns mellan länderna kan sedan i görlig mån relateras till de olika bakgrundsfaktorer som i föreliggande fall intresserar – reservationen ”i görlig mån” måste införas, eftersom valet av fall på ovan relaterat sätt har styrts av hänsyn till tid och inte av hänsyn till förekomsten av bakgrundsfaktorer, som med denna metod onekligen blir slumpartad. Det allmänna synsätt som styr granskningen är dock uppenbart – man frågar vad de länder saknar eller har gemensamt som uppvisar en god uthållighet, man frågar vad de länder saknar eller har gemensamt som uppvisar en mindre god uthållighet.

Den andra möjligheten är att ta den nyssnämnda strategin ett steg vidare, och härvid operera med matchade par, där självständighetens längd blir en av de egenskaper som skall matchas och uttryckligen skall konstanthållas. Fråga är alltså om den strategi som Arend Lijphart i tiden fångade i termen ”comparable cases”, d.v.s. ett studium av fall i vilka variationer i olika tänkbara oberoende variabler konstanthålles genom matchning, dock så att den orsaksvariabel som mest intresserar genom matchning tvärtom tillåtes variera så mycket som möjligt (Lijphart 1975, 162–164). Finner man, detta är strategins credo, nu en variation i den beroende variabeln, vet man att denna variation är en konsekvens av variationen i den oberoende variabel som tillåtit variera – alla andra på utfallet eventuellt inverkan omständigheter har ju gjorts lika och kan därmed inte förklara en olikhet. Frågan hur många jämförbara fall man lämpligen skall studera som man givetvis diskutera – undersökningar som systematiskt opererar med parvisa jämförelser ser vanligen litet olika ut och opererar ibland med ett dussintal par (t.ex. Djupsund 1981) och ibland med ett mindre antal par (t.ex. Karvonen 1993), varvid forskningen egentligen kommer närmare fallstudiernas än det korrelationella mönstrets värld. I föreliggande fall, när staterna skall vara lika gamla och i övrigt såväl likna som skilja sig från varandra i ett antal till uthållighet relaterade avseenden, blir uppgiften att ta fram ett tillräckligt antal par nog svår, skuggad av det problem som Lijphart i tiden sade generellt vidhänga det empiriska jämförande studiet av politik: antalet till-

gängliga enheter, d.v.s. stater, är alltför litet, antalet potentiellt viktiga variabler är alltför stort (Lijphart 1971, 686–690).

Författningsändringar: en typologi

Försök att ta fram ett mätinstrument som kan handskas med företeelsen ”uthållighet” stöter emellertid genast på jämväl ett annat validitetsproblem. Detta problem har att göra med själva termen ”uthållighet”, närmare bestämt frågan vad som egentligen skall redovisa uthållighet. Forskningen på området utgår härvid vanligen från föreställningen att det är författningens totalitet som skall vara uthållig – när en författning överges och efterföljs av en annan föreligger ett kontinuitets- och uthållighetsbrott, inte annars. En sådan föreställning, som sagt vanlig (t.ex. Anckar 2013, 2014; Elkins m. fl. 2009; Ginsburg 2011; Lorenz 2005; Lutz 1994), är emellertid haltande. Den bortser från det faktum att författningar kan revideras i detaljer och delar, att de kan vara föremål för ”amendments”, som termen på området lyder. I och för sig kan sådana ”amendments”, här talas i fortsättningen helt enkelt om ”ändringar” eller ”konstitutionella ändringar”, ju innebära olika ting. Fråga kan vara därom, att ett eller flera tillägg görs till konstitutionen i fråga; fråga kan vara därom, att regler som förefinns i konstitutionen avlägsnas därur; fråga kan vara därom att förefintliga regler skrivs om eller annars korrigeras; fråga kan yttermera vara om kombinationer av en räckta sådana ändringar. I samtliga dessa fall är fråga om en förändring av det läge som råder, och förändringen innebär alltid ett avbräck i konstitutionens uthållighet – något som förefunnits, finns ej längre, uthållighet är ej längre för handen. Uthållighet, detta är kontentan av det problem som här skisseras, har därför att göra jämväl med annat än hela författningars överlevnad. Författningar kan fortleva delvis, partiellt, varvid uthållighet och icke-uthållighet förekommer parallellt.

Hur skall ändringar av ovan beskrivet slag då egentligen upptäckas och registreras? Det första som kan sägas om detta är att den hittillsvarande forskningen erbjuder föga vägledning. Den har helt enkelt varit skäligen tufftig och fragmentarisk; särskilt skall noteras att komparativa aspekter lyst med sin frånvaro. ”Even in areas where we do have good evidence about the determinants of constitutional amendment rules, work remains to be done in as-

sessing the degree to which this provides a basis for comparing the difficulty of amendment, across jurisdictions”, skriver sålunda Rosalind Dixon i en översiktsartikel (Dixon 2011, 108), i vilken hon yttermera noterar att en orsak till inkonsistensen i framlagda resultat ligger däri, att ”the number of independent observations is sufficiently small that there is not enough statistical power to pick up the distinct effect of various hurdles to amendment” (Dixon 2011, 105). Till en del beror dessa brister nog därpå, att den apparatur som skall styra forskningen har saknats. Datatillgången är ej heller fullständig – ”there is no individual publication that records all constitutional amendments from all countries”, står det i en annan karaktäristik av forskningsläget (Melton 2012, 16). Datatillgången är dock inte oöverkomligt svår. Här, i fortsättningen, nyttjas den i många avseenden utmärkta dokumentserien *Constitutions of the Countries of the World* (Flanz, olika år) som utges av Oceana Publications i New York och tillhandahåller uppdaterade författningstexter för världens alla stater och ett antal territorier. Texterna beledsagas vanligen av introduktioner, historiska tillbakablickar, och relativt utförliga kommentarer, i vilka man, inte alltid men nog ofta, kan finna uppgifter jämväl om partiella ändringar samt om de tider när de föranstaltats och om de ärenden och frågor som ändringarna berört.

Det försök som görs här att infånga och bedöma förändringar konturtecknas av en enkel typologi över konstitutionell mobilitet, återgiven i Tabell 1. Typologin bygger på två dikotomiserade dimensioner: å ena sidan görs en skillnad mellan stora och små förändringar, å andra sidan görs en skillnad mellan förändringar som sker ofta och förändringar som sker sällan. Till frågan var den operationella gränsen egentligen går mellan det som är stort och litet och mellan det som sker ofta och sällan återkommer vi senare. Den noteringen skall inskjutas här att typologin, sin enkelhet till trots, har ett visst nyhetsvärde som inneligger däri att den försöker fånga graden av författningsändring på ett annat sätt än det som varit vanligt. Å ena sidan är det uppenbart att konstitutionella ändringar kan ha olika dignitet och att de därför kan förändra en författning i större eller mindre mån – för all del, empiriska granskningar har antytt att de flesta ändringar i själva verket tenderar vara tämligen marginella (Melton 2012, 8–11). Dock, å andra sidan, har man varit benägen att på ett litet bakvänt sätt göra bedömningar av ändring-

ars kvalitet utgående enbart från noteringar om ändringarnas antal, en metod som implicit nog förutsätter att man betraktar alla ändringar som likvärda. ”Notably, no existing measure of amendment rate considers the extent to which the constitution is changed when operationalizing the magnitude of constitutional change”, skriver James Melton i en kommentar, inriktad just på olägenheten av den nyssnämnda tendensen att likställa graden av förändring med förändringsfrekvensen (Melton 2012, 5). Den typologi som framläggs här undviker som sagt denna olägenhet i det en uttrycklig skillnad görs mellan ändringar som är ”stora” och ändringar som är ”små”; till yttermera visso är frågan om ändringarnas frekvens i typologin hänvisad till en egen klassificeringsdimension.

Alltnog, när de två dimensionerna korsas på angivet sätt framkommer fyra konstitutionella situationer vilka här benämns på olika och mobilitetsrelaterade sätt. När och om stora förändringar sker ofta, och dessutom kompletteras av frekventa mindre förändringar, är författningen uppenbarligen i ett tillstånd av allmän *mobilitet*, innebärande att dess innehåll kontinuerligt överses och korrigeras, varvid dess uthållighetsgrad blir låg. Å andra sidan: när och om de stora förändringarna och jämväl de små är mycket få till antalet, är författningen i ett tillstånd av *immobilitet*, innebärande att dess innehåll är mer eller mindre fastlåst och att uthållighetsgraden är hög. Två mellanlägen, egentligen subtyper av mobilitet, kompletterar dessa två extremtillstånd. Det ena mellanläget karaktäriseras av blott få stora men många små förändringar – fråga blir därmed om en *marginalmobilitet*, där författningens huvuddrag kvarstår intakta medan en korrigerande och härvid på detaljer inriktad verksamhet kontinuerligt pågår. I en sådan situation förblir författningens uthållighetsvärde högt, om än reducerat s.a.s. i kanterna. Slutligen, det andra mellanläget kännetecknas av återkommande stora men blott få små förändringar – den situation som härvid uppkommer beskriver en *kärnmobilitet*, där författningens bärande principer är under omprövning, medan en på detaljer inriktad

reformverksamhet har en mer undanskymd plats. De fyra situationerna är av varandra logiskt oberoende; empiriskt, kunde man tro, förhåller det sig annorlunda. Särskilt kärnmobiliteten ter sig litet svårforeställbar – man kunde ju tycka att reformer som träffar ledande principer närapå med nödvändighet skulle dra med sig jämväl ett stort antal mindre reformer som preciserar och operationaliserar de genomgripande ändringar om vilka är fråga. Så behöver det emellertid inte alltid förhålla sig i författningarnas brokiga värld – i själva verket kan man där botanisera fram fall där en hel författning ersatts av en annan utan att detta inneburit en stor mängd detaljändringar. Den nya författning som den lilla östaten Tuvalu antog år 1986 och som ersatte självständighetsförfattningen från år 1978 innebar sålunda endast ett införande av ett nytt förord och ett nytt kapitel om konstitutionella principer som betonade den roll som i statslivet skall tillskrivas tuvaluanska kulturyttringar och traditioner (Somoza 2001, 824–825). På motsvarande sätt var den nya författning som en annan liten östat, Trinidad och Tobago, antog år 1976 och som ersatte självständighetsförfattningen från år 1962 i de flesta avseenden mycket lik sin föregångare. Dess nya betydelse låg egentligen enbart däri, att den nu förklarade landet vara en republik (Ghany 2013, 26).

I och med ovanstående kan den apparatur som kommer till bruk vid en framräkning av uthållighetsvärden konturtecknas. Som en utgångspunkt fungerar det antal år en given författning vid en given tidpunkt varit i kraft – en författning som tillkommit, säg, år 1981 har vid en tidpunkt, säg år 2010, uppnått en ålder av 30 år, och denna siffra tecknar då ett preliminärt uthållighetsvärde för författningen i fråga. Detta preliminära värde bör därefter korrigeras med beaktande av de eventuella partiella författningsändringar som gjorts under perioden i fråga. Korrigeringarna skall härvid givetvis ha karaktären av nedskrivningar – de ändringar som gjorts har ju inneburit avbräck, större eller mindre, i författningens uthållighet. Det värde som uttrycker denna uthållighet måste därför i görlig och rimlig utsträckning

Tabell 1. Mobilitet som resultat av konstitutionell förändring: fyra huvudtyper.

		Stora förändringar	
		Många	Få
Små förändringar	Många	Mobilitet	Marginalmobilitet
	Få	Kärnmobilitet	Immobilitet

korrigeras nedåt. Det finns olika sätt varpå detta kan ske; den metod som tillämpas här innebär helt enkelt att nedskrivningen sker med hjälp av en procentsättning, varvid den typologi över författningars mobilitet som presenterats ovan har en sorterande funktion, som innebär att en högre grad av mobilitet påkallar ett större mått av nedskrivning. De procentsatser som kommer till bruk är handplockade och därmed i någon utsträckning godtyckliga, låt vara att de samtidigt är såtillvida övertänkta att de sorterar materialet enligt rimliga regler, där mer genomgripande ändringar reducerar uthålligheten i större mån än vad som gäller vid mindre betydelsefulla ändringar. Sorteringen, som med några inklippta exempel återges jämväl i Tabell 2, innebär: a) vid fall av immobilitet att ingen som helst korrigering företas; b) vid fall av mobilitet att uthållighetsvärdet nedskrivs med 30 %, varvid det i exemplet ovan blir 21 år; c) vid fall av kärnmobilitet att uthållighetsvärdet nedskrivs med 20 %, varvid det i exemplet ovan blir 24 år; och d) vid fall av marginalmobilitet att uthållighetsvärdet nedskrivs med 10 %, varvid det i exemplet ovan blir 27 år.

Tabell 2. Konstitutionella uthållighetsvärden vid olika typer av mobilitet. Tre imaginära exempel.

Mobilitetstyp:	Imaginära exempel:		
	Utgångsvärden:		
	15 år	45 år	60 år
Immobiliet	15 år	45 år	60 år
Mobilitet	10 år	31 år	42 år
Kärnmobilitet	12 år	36 år	48 år
Marginalmobilitet	13 år	40 år	54 år

Förfarandet innebär, detta kan gärna sägas ännu en gång, ett visst mått av godtycke. Detta kommer bl.a. till uttryck däri, att nyanser och finfördelningar försummas. I en och samma grupp klumpas, för att ge ett exempel, förändringar som är stora och förändringar som är mycket stora – inom ramen för mobilitet placeras med lika stora nedskrivningar ändringar som tydligt ingriper i författningens ledande bestämmelser och struktur och ändringar som går ännu längre, så att de sammantagna kan sägas forma, egentligen, en helt ny författning. Men även om fall kan framletas som kastar en skugga över det grepp som här valts, blir det ändå vår mening att det utrymme som den valda metoden lämnar för godtycke är förhållandevis begränsat. Tre saker bör nämnas. För det första hör det i viss mån till saken att nyanser skall

förbigås – fråga har ju varit om ett framletande av dimensioner och typer som skall sammanföra snarare än särhålla individualiteter. Och för det andra: även om nyanser förbigås är det klassificeringsförfarande som valts, detta hävdas här med en viss bestämdhet, på det hela taget både rimligt och förnuftigt. Grader av förändring hålles i sär och påverkar i olika mån de korrigeringar som görs beträffande utgångsvärdet. Samtidigt blir korrigeringarna möjliga att göra och hantera på ett förhållandevis enkelt sätt – de stiger fram med tydliga profiler ur en ofta nog så dimmig och kontursvag skara av förändringar. Och för det tredje finns ju inget hinder därför att bedömningarna i enskilda fall modifieras utgående från sådana in casu omständigheter som kan göra sig gällande. Ibland kan det sålunda vara uppenbart att förändringarna har varit så många och så omfattande att författningens uthållighetsvärde bör nedskrivs mer än vad här har angetts. Fallet Vitryssland kan anföras som ett exempel på en nyordning av detta genomgripande slag – om de ändringar som landet år 1996 företog i sin då blott två år gamla författning har sagts att de var så vittomfattande att de i själva verket frambragte en ny författning (Flanz 1997, vii). Ibland blir på motsvarande sätt fråga om fall där ett land av pietetshänsyn eller av andra skäl kvarhåller en mycket gammal författning men ser sig nödd att i den göra ett stort antal ändringar, varvid egentligen endast ett skal kvarstår. Norge är ett tydligt exempel – där har i den åldriga författningen av år 1814 under åren gjorts mer än 200 ändringar (Rasch och Congleton 2006, 320). Å andra sidan kan man, och här har redan tidigare Tuvalu och Trinidad och Tobago anförts som exempel, ha att göra med länder som av en eller annan orsak i snabb ordning har antagit nya författningar som i stora delar ändå liknar de gamla författningarna – här har man då att göra med fall där mycket av den gamla författningens innehåll repeteras och den konstitutionella uthålligheten därför realiter är större än den formella. Givetvis hindrar inget att uthållighetsvärdet i sådana fall på lämpligt sätt uppskrivs snarare än nedskrivs. De ramar som här angetts är just ramar och inget mer – de kan, när omständigheterna så synes ge vid handen, vidgas eller krympas.

Operationaliseringar

Här och nu är plats och tid att återkomma, på utlovat vis, till den intrikata frågan hur den ovan teck-

nade typologin egentligen kan operationaliseras. Ett besvärligt inslag i ett arbete med typologier är naturligtvis att fastställa gränsvärden, att bestämma när en typ övergår i en annan (t.ex. Denk 2002, 92; Peters 1998, 96–97). Allmänna regler vore bra att ha, men är svåra att formulera – de skall här och nu alltså fastställa mätvillkor för två dimensioner, en som gäller den ”storlek” eller ”betydelse” som författningsändringar uttrycker, och en som gäller den frekvens med vilken man vidtar ändringar i författningar.

Betraktar vi först frågan när ändringar är ”stora” eller ”små”, är en inkörsport förvisso ändringarnas hemmahörande på en tematisk dimension, där vissa temata betraktas som viktigare än andra. Författningar anger ofta egna betygsättningar, i och med att författningarna stadgar att ändringar i vissa frågor kan genomdrivas blott under särskilt försvarande villkor, som när supermajoriteter eller bekräftande folkomröstningar är föreskrivna (t.ex. Anckar och Karvonen 2002, 12–13). Beträffande folkomröstningar har det sålunda sagts, på basen av en genomgång av situationen i världens länder, att en dylik metod för förändring ”often pertains only to a few central articles or provisions of the constitution which are designed to protect the most essential elements of the document” (Suksi 1993, 139). Ett annat uttryck för kopplingen mellan metod och tematik kan man finna i ambitionen i federala eller på annat sätt autonomibejakande stater att föreskriva en medverkan från området i fråga när och om ett ändringsförslag träffar områdets representation eller rättigheter i statsmaskineriet (t.ex. Paddison 1983, 135–138; Strong 1958, 155). Vanligen har särskilt känsliga och skyddade områden att göra med bestämmelser om mänskliga och politiska fri- och rättigheter eller med bestämmelser om centrala politiska institutioners sammansättning och befogenheter – sådana institutioner är statsöverhuvuden, presidenter, parlament, regeringar, och den allmänna förvaltningsapparaten. I samma kategori skall förvisso inräknas bestämmelser som formar respektive lands centraliserande eller decentraliserande orientering, dess domstolsväsende, och dess internationella position och umgänge. Här, denna regel gäller, blir den ovannämnda uppräknningen vägledande – ändringar som rör sig på de angivna områdena har passerat den första och alltså tematiskt bestämda tröskel som anger att de kan klassificeras som varande ”stora”.

Emellertid är enbart tematiska avgränsningar ännu otillräckliga – ett enkelt exempel är kanske belysande.

En konstitutionell ändring som ingriper i själva den politiska regimen är onekligen ”stor” när och om ändringen i fråga syftar till en övergång från presidentialism till parlamentarism. Om ändringen dock syftar, t.ex., till en förkortning av presidentens mandattid från sex till fem år, är fråga om något tydligt annat och mindre. Regimen omformuleras i båggefallen men därvid stannar likheten – den ena omformuleringen är centralt viktig, den andra slipar en detalj. Distinktioner av denna art måste beaktas och upprätthållas – förutom en tematiskt bestämd tröskel måste ”stora” ändringar passera en kvalitativt bestämd tröskel. Emellertid är det allt annat än lätt att finna en allmängiltig metod för hur detta rimligen kan göras. Förvisso låter sig de flesta ändringar på basen av ett sunt-förnuft-resonemang klassificeras som i kvalitativ mening ”små” eller ”stora”, men de fall som ligger i gränzonen mellan de två kategorierna erbjuder svårigheter – de förekommer ofta i termer av både – och, men skall ändå behandlas och registreras i termer av antingen – eller. Ett par tumregler kan man dock formulera. För det första skall man rimligtvis beakta det nyhetsvärde med vidhängande konsekvenser för politisk konkurrens och uppmarsch en ändring representerar. Ändringar som innebär ingrepp i existerande och etablerade strukturer är härvid, kunde man tro, mindre omvälvande och drastiska än ändringar som innebär att man skapar en helt ny struktur med alla de lockelser till intressebevakning och styrkepositionering som nyordningen innebär – ett exempel kan vara de intressekollisioner mellan politiska partier och även andra i ärendet involverade aktörer och instanser som på olika sätt och under en förhållandevis lång period gjorde sig gällande vid miljövärdens institutionalisering i Finland (Hermanson 2006, 153–181). Och för det andra gäller att kontexten måste tillskrivas en betydelse, så att en och samma ändring kan klassificeras olika i olika system, därför, helt enkelt, att de olika systemen erbjuder olika ramar för tolkning. När och om, för att ge ett exempel, en författningsändring stadgar om en övergång från ett pluralt till ett proportionellt valsysteem, är detta en mer genomgripande och betydande reform i ett heterogent än i ett homogent samhälle.

Återstår frågan hur man skall veta om ändringarna i författningen är ”få” eller ”många”. Det tillvägagångssätt som kommer i fråga här är det som är i allmänt bruk i författningsforskningen, där antalet förändringar över en viss tid registreras, och där antalet därefter divideras med tidsperiodens längd

(Melton 2012, 4). Förfarandet är mycket rimligt, då det ställer frågan om frekvens i relation till hur livskraftig respektive författning i övrigt har visat sig vara. En författning i vilken, säg, fem ändringar gjorts under en tidsperiod av 10 år, måste betygsättas anorlunda än en författning i vilken motsvarande antal ändringar gjorts under en tidsperiod av 20 år – den senare författningen framstår som mer robust och uthållig, mindre flexibel. Vad antalet ändringar beträffar, är det nog rimligt att de två författningarna klassificeras på olika sätt – den första redovisar många ändringar, den andra redovisar få. Vad som sist och slutligen är ”rimligt” kan man förstås alltid diskutera, och det är väl här än en gång ogörligt att uppställa precisa gränser. Ånyo gäller dock att man bör ha tumregler. En sådan kunde vara att en genomsnittlig reformtakt av en (1) ändring per tidsperioder av tre (3) år markerar att ändringarna varit få, medan en mer frekvent reformtakt markerar att ändringarna varit många. Tillämpas tumregeln på exempel fallet ovan, ger den vid handen att den första författningen har reviderats i en takt som kan uttryckas i värdet 0,5, medan motsvarande värde för den andra författningen blir 0,25. Det första värdet överstiger och det andra understiger det gränsvärde (0,33) med vilket tumregeln markerar en skillnad mellan få och många ändringar. Gränsvärdet får bli den vattendelare som här rekommenderas och tillämpas. Ett tillämpningsområde blir de nu förestående enskilda fallstudier som avslutar denna uppsats och som tillhandahåller exempel på de resonemang som den här framarbetade typologin aktualiserar och nödvändiggör. Det skall uttryckligen framhållas att de fall som presenteras har valts så att de, närapå som typexempel, belyser ett allmänt tillvägagångssätt likväldigt som de särskilda och fallspecifika överväganden som tillvägagångssättet kan medföra och innehålla.

Fallstudie 1: Vanuatu

Vanuatu, tidigare Nya Hebriderna, vann självständighet år 1980 efter en tillvaro sedan 1906 som ett engelskt-franskt kondominium. Det faktum att två metropolmakter delade det koloniala herraväldet hade medfört allehanda komplikationer i områdets förvaltning och organisation (t.ex. van Trease 1995); komplikationerna var tydliga jämväl i det omständliga och intressebevakande förfarande som kännetecknade utarbetandet av en ny författning för den

nya staten (t.ex. Ghai 1988, 16–17). Alltnog, sedan komplikationerna kunnat övervinnas, antog Vanuatu år 1980 en självständighetsförfattning som fortfarande är i kraft. En bedömning, gjord år 2014, av landets konstitutionella uthållighet skall därmed som en utgångspunkt notera att författningen varit i kraft i 34 år. Förvisso är siffran förhållandevis aktningvärd.

Frågan blir nu om siffran ändå skall reduceras. Ingrepp i författningen har gjorts vid sex tillfällen; det låter sig dock genast sägas att samtliga ingrepp har varit av mindre omfattning. Det första, tillkommet redan samma år som författningen, innebar endast ett slopande av en övergångsbestämmelse, det andra, tillkommet ett år senare, gällde enbart en terminologisk detalj, det tredje, av år 1983, innebar ett par mindre betydelsefulla ingrepp i de rådande bestämmelserna om valmyndigheter (Powles 1988). Det femte och det sjätte ingreppet i författningen är av färskt datum, i det de tillkommit under år 2013. Det ena ingreppet, som uppenbarligen tillkom i syfte att underlätta investeringar i landet, innebar en viss lättnad i möjligheten att ernå ett begränsat medborgarskap i Vanuatu; det andra, med en viss ökning av den kompetens som tillkommer landets traditionella Council of Chiefs -institution (Lindstrom 1997, 214–220), innebar en utbyggnad av skyddet för den traditionella rättigheten att äga land (Constitutional change pushed through Vanuatu parliament). De två ändringarna har i och för sig att göra med en frihets- och rättighetssektor och är därmed tematiskt viktiga; samtidigt är det uppenbart att de i kvalitativ mening är ändringar på marginalen. Reformtaktan, sex ändringar under 34 år, kan mätas och uttryckas i värdet 0,18 som klart understiger det gränsvärde som markerar en rägång mellan ”få” och ”många” ändringar. Den mobilitet som förekommit i fallet Vanuatu når därmed inte upp till stora proportioner. I själva verket är nog fråga om en immobilitet, präglad av företrädesvis små och få reformer. Det utgångsvärde som eventuellt skall korrigeras sades ovan vara 34 år; resonemanget ovan utmynnar i konstatandet att en korrigerig inge är nödvändig. Vanuatus konstitutionella uthållighet kan därmed i skrivande stund infångas med värdet 34.

Fallstudie 2: Syd-Korea

Om den politiska, ekonomiska och sociala utvecklingen i nuvarande Syd-Korea har det sagts att landet

”has trodden a tough, if tragic, modernization path” (Park 1999, 623). Samma omdöme kan med fog fällas om landets konstitutionella utveckling. Syd-Koreas i kraft varande författning härstammar i och för sig från år 1948. Den var ursprungligen avsedd att gälla för hela den koreanska halvön, men det sovjet-dominerade Nordkorea antog redan samma år en egen författning och utropade en egen stat. Den senare händelseutvecklingen kulminerade år 1950 i och med Koreakrigets utbrott som snabbt gjorde den då ännu färskas författningen obsolet – ”With the outbreak of the Korean War, the Constitution of 1948 largely lost its relevance”, skriver Rainer Grote (2008, 5) i en kommentar. De följande snabba nedslagen i den sydkoreanska författningens senare öden återgår i allt väsentligt på denna kommentar av Grote, och en första notering kan vara att i författningens ställe, reellt om än ej formellt, har kommit en räckta partiella ändringar, närmare bestämt nio sådana.

Syngman Rhee, landets första president under konstitutionen, utnyttjade det oklara läge som kriget skapat för en nedbantning av det semipresidentiella styre som författningen utstakade; i stället drev han på en utveckling i diktatorisk riktning. Författningsändringar från åren 1952 och 1954 införde sålunda ett direkt folkval av presidenten och undanröjde ett i författningen inskrivet hinder för ett ytterligare omval av presidenten. Sedan Rhees alltmer autoritära regim efter kriget i växande mån blivit impopulär tvingades han emellertid avgå och lämna landet. En ny och genomgripande författningsändring av år 1960, den tredje i ordningen, ersatte nu det presidentiella systemet med ett bikameralt parlamentariskt system; en fjärde ändring samma år gjorde det möjligt att retroaktivt bestraffa personer som under Rhees tid vid makten gjort sig skyldiga till oegentligheter. Redan nästa år var den nya parlamentariska ordningens saga emellertid all, då en kupp under ledning av general Park Chung Hee suspenderade författningen, varefter det militära styret under Parks ledning regerade i kraft av en serie extraordinära åtgärder som i praktiken ersatte författningen som styrintstrument. Bland dessa åtgärder var initiativ till utarbetandet av en ny författningstext, och en härur följande författningsändring av år 1962, den femte i ordningen, återinförde en presidentiell ordning. I likhet med Rhee före honom, opererade Park ett system av partiella författningsreformer, ägnade att stärka och legitimera hans styre – 1969 drev han

sålunda igenom en författningsändring, den sjätte i ordningen, som möjliggjorde hans kvarblivande vid makten ännu för en tredje mandatperiod. År 1972, efter kontroverser mellan regimen och landets domstolsväsen, införde Park undantagstillstånd samtidigt som han urkraftsatte författningen, upplöste parlamentet och förbjöd all politisk verksamhet. I samma veva kungjorde han en sjunde författningsändring som medförde en serie ytterligare antidemokratiska åtgärder – ändringen skulle komma att bli omtalad som ”Yushin-författningen”.

I dess kölvatten innebar tiden fram till 1987 i praktiken en ny period av militärstyre. Parks regim och därmed Yushin-författningen var nu föremål för växande och starka missnöjesyttringar; i akt och mening att kväsa missnöjet förbjöd Park år 1974 alla politiska kampanjer och utfärdade olika undantagsdekret. Sedan han omvalts till president år 1978, växte oppositionen mot honom ytterligare, och han mördades år 1979 i kölvattnet av en palatsrevolution. Hans funktioner övergick då på statsministern Chee Ky Hah, som initierade vissa reformer i en demokratisk anda; de kunde dock inte dämpa missnöjet i landet, och demonstrationer och andra yttringar som syftade till en fortsatt demokratisering fortgick med oförminskad styrka. General Chun Doo Hwan, som i augusti 1980 hade valts till president lade omedelbart efter sitt tillträde fram ett förslag till en åttonde författningsändring; förslaget, som i vissa avseenden gav rådande bestämmelser om presidentval och grundläggande rättigheter en bättre demokratisk förankring, antogs senare samma år i referendum. Längre än så ville Chan inte gå; eftergifterna skulle visa sig otillräckliga. Fortsatta massiva demonstrationer i alla större städer ställde regimen mot väggen och i juni 1987 förklarade den sig beredd att gå in för en genomgripande författningsändring som skulle tillmötesgå oppositionens krav på bl.a. direkta presidentval, ett återinförande av grundläggande rättigheter och friheter, samt ett införande därjämte av lokal självstyrelse. Ändringarna verkställdes senare samma år som en nionde författningsändring; senare ändringar har inte tillkommit. Att regimen i Syd-Korea genomgått en demokratisk konsolidering bekräftades slutligen i presidentvalet år 1997, som innebar den första fredlig maktglidning i riktning centern/vänstern i landets historia (Hague m.fl. 1998, 32).

Ovanstående snabba genomgång ger vid handen två saker. För det första har ändringarna i en majo-

ritet av fallen inneburit regimomställningar. Grote skriver för sin del att ”In the Korean case, the distinction between amendments to the existing Constitution and the enactment of a new Constitution is more difficult than in other cases” (Grote 2008, 10). Han förklarar sig: ”The changes made to the Constitution”, noterar han, ”constitute mere amendments” (Grote 2008, 10). Icke desto mindre, fortsätter han, har ingreppen i substantiell mening ”often resulted in the replacement of the existing constitutional settlement by a fundamentally new one” (Grote 2008, 10). Ingreppen har alltså i många fall helt enkelt kullkastat rådande ordningar och infört nya – fråga har därmed tveklöst varit om mer än ändringar på marginalen. Och för det andra är ändringsfrekvensen i och för sig knappast anmärkningsvärd – under den sextiosju år långa perioden 1948–2014 har nio ändringar föranstalts. Detta ger ett frekvensvärde av 0,13 som mycket klart understiger det gränsvärde som här tillämpas. De konstitutionella ändringarna har m.a.o. varit såväl ”stora” som ”få”, och fråga är därmed om en kärnmobilitet. I sådana fall skall uthållighetsvärdet 67 alltså nedskrivs med 20 procent: Syd-Koreas konstitutionella uthållighetsvärde blir därmed 54 år.

Fallstudie 3: Trinidad och Tobago

Trinidad och Tobago, två öar i Antillerna, blev brittiska kolonier vid 1800-talets början och sammankördes till en administrativ enhet vid 1800-talets slut. Denna enhet, Trinidad och Tobago, blev, som av det föregående redan har framgått, en självständig stat år 1962 och en republik år 1976. Den geografiska tudelningen återspeglas i viss mån i den politiska regim som gäller, i det Tobago, den mindre av de två huvudöarna, år 1980 erhöll en viss grad av självstyrelse som sedermera ännu utbyggdes år 1996. Inom ramen för sin självstyrelse har Tobago en egen folkrepresentation (Tobago House of Assembly). Landets sociala sammansättning uttrycker inte minst till följd av en kännbar inflyttning en långtgående etnisk, lingvistisk och religiös brokighet (Royle 2001, 3–4) – detta till trots har landet länge varit en etablerad och förhållandevis välskött demokrati, som fungerar inom ramen för ett parlamentariskt Westminster-system.

Trinidad och Tobagos nu gällande författning är alltså från år 1976, och har följaktligen i skrivande

stund (2014) blivit 39 år gammal. Tillgängliga data anger att antalet partiella ändringar i författningen under tiden fram till år 2004 uppgick till inte mindre än 18 (Flanz och Ward 2004, i–x), varför det här i denna exemplifiering blir aktuellt att pröva om det grundläggande uthållighetsvärde som gäller för perioden 1976–2004 och som alltså är 29 år kan och bör nedskrivs. Prövningen kan starta i konstaterandet att de 18 ändringar som skall bedömas representerar en tydlig tematisk spridning. En handfull av ändringarna har gällt relativt marginella bestämmelser om parlamentets sammansättning och arbetsformer – bland ändringarna finns ett litet tillägg till de rådande bestämmelserna om fyllnadsval (Act No. 16 of 1978; här: A 16/1978), samt, för att ge ett annat exempel, en ändring som genom flera tillägg preciserar den procedur som krävs för ett entledigande av underhusets talman (A 17/1995). En annan klump av ändringar ingriper, likaså på ett tämligen lågmålt sätt, i kompetensfördelningar inom och mellan andra statsorgan – en ändring inom denna kategori (A 21/1987) befattar sig med vissa föreskrifter om förvaltningsdelegering; en annan (A 30/1979) överför från statsministern till presidenten rätten att handlägga en särskild rapport; en tredje (A 82/2000) ingriper med ett litet tillägg i bestämmelserna om de förpliktelser som åligger vissa namngivna nämnder inom statsförvaltningen. Ännu reviderar en ändring (A 2/1988) de åldersbestämmelser som gäller vid utnämningar till tillfälliga domarbefattningar; ett par ändringar (A 8/1988; A 39/1996) har tillkommit som konsekvenser av utbyggandet av Tobagos autonoma ställning i statsmaskineriet. I en sammanfattning gäller att ändringarna, även om de är förhållandevis många, i allmänhet har avsett ändringar på marginalen, ändringar som är finjusteringar men som inte, autonomibestämmelserna om Tobago utgör i viss mån undantag, har rört vid centrala rättigheter – och kompetensfrågor.

Genomgången av de ändringar som verkställts – förvisso har genomgången varit kursorisk – ger alltså vid handen att ändringarna har varit ”små” och i intet fall ”stora”. En applikation av den tumregel som här sagts gälla för fastställandet av en förändringsfrekvens ger för sin del vid handen att frekvensen skall anges med värdet 0,62 (18 ändringar, 29 år), vilket klart överstiger tumregelns gränsvärde 0,33. Förutom att de varit ”små”, har ändringarna alltså varit ”många”, och Trinidad och Tobago framstår därmed som ett fall av marginalmobilitet. För så-

dana fall gäller, som här tidigare anförts, att utgångsvärdet för konstitutionell uthållighet skall nedskrivras med 10 procent, och då utgångsvärdet 29 år för perioden 1976–2004 reduceras med 3 år, framgår att den konstitutionella uthålligheten i Trinidad och Tobago skall tilldelas värdet 26 år.

REFERENSER

- Anckar, Dag. 2013. Constitutional endurance: lessons from 83 cases. *International Journal of Politics and Law Research* 1:4, 48–54.
- Anckar, Dag. 2014. Notes on constitutional endurance. *Beijing Law Review* 5:1, 80–88.
- Anckar, Dag och Karvonen, Lauri. 2002. Constitutional amendment methods in the democracies of the world. Föredrag, 13 Nordiska kongressen i statskunskap, Ålborg, Danmark, augusti 2002.
- Brandt, Michele, Cottrell, Jill, Ghai, Yash och Regan, Anthony. 2011. *Constitution-making and reform. Options for the process*. Genève: Interpeace.
- Constitutional change pushed through Vanuatu parliament. <http://www.radioaustralia.net.au>.
- Denk, Thomas. 2002. *Komparativ metod – förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Derbyshire, J. Denis och Derbyshire, Ian D. 1999. *Political systems of the world*. Volume One. Oxford: Helicon Publishing.
- Dixon, Rosalind. 2011. Constitutional amendment rules. Ingår i Tom Ginsburg och Rosalind Dixon (red.), *Comparative constitutional law*. Northampton, MA: Edward Elgar, 96–111.
- Djupsund, Göran. 1981. *Illusioner om planering*. Åbo: Åbo Akademi (Acta Academiae Aboensis, Humaniora, Vol. 60, Nr 1).
- Elkins, Zachary, Ginsburg, Tom och Melton, James. 2009. *The endurance of national constitutions*. New York: Cambridge University Press.
- Flanz, Gisberg H. (red.), olika år. *Constitutions of the countries of the world*. Dobbs Ferry, NY: Oceana Press.
- Flanz, Gisberg H. 1997. Belarus. Introductory & comparative notes. Ingår i Gisberg H. Flanz (red.), *Constitutions of the countries of the world, Binder III, Release 97-3*. New York: Oceana Press, vii–xii.
- Flanz, Gisberg H. och Ward, Patricie H. 2004. Introductory and comparative notes to the constitution of the Republic of Trinidad and Tobago. Ingår i Gisberg H. Flanz och Patricie H. Ward (red.), *Constitutions of the countries of the world, Binder XVIII, Release 2004-8*. New York: Oceana Press, i–x.
- Ghai, Yash. 1988. Constitution making and decolonisation. Ingår i Yash Ghai (red.), *Law, politics and government in the Pacific island states*. Suva: Institute of Pacific Studies, University of the South Pacific, 1–53.
- Ghany, Hamid. 2013. The Commonwealth Caribbean. Legislatures and democracy. Ingår i Nicholas D. J. Baldwin (red.), *Legislatures of small states. A comparative study*. London och New York: Routledge, 23–34.
- Ginsburg, Tom. 2011. Constitutional endurance. Ingår i Tom Ginsburg och Rosalind Dixon (red.), *Comparative constitutional law*. Northampton, MA: Edward Elgar, 112–125.
- Grote, Rainer. 2008. The Republic of Korea. Introductory note. Ingår i Gisberg H. Flanz (red.), *Constitutions of the countries of the world, Binder X, Release 2008-5*. New York: Oceana Press, 3–29.
- Hague, Rod och Harrop, Martin. 2004. *Comparative government and politics. An introduction*. 6th edition. New York: Palgrave Macmillan.
- Hague, Rod, Harrop, Martin och Breslin, Shaun. 1998. *Comparative government and politics. An introduction*. 4th edition. London: Macmillan Press.
- Hermanson, Ann-Sofie. 2006. *Miljövärdens institutionalisering i Finland. Idé, rörelse, administration*. Åbo: Åbo Akademi förlag.
- Karvonen, Lauri. 1993. *Fragmentation and consensus*. New York: Columbia University Press.
- Lane, Jan-Erik och Ersson, Svante. 1994. *Comparative politics. An introduction and new approach*. Cambridge: Polity Press.
- Lijphart, Arend. 1971. Comparative politics and the comparative method. *American Political Science Review* 65:3, 682–693.
- Lijphart, Arend. 1975. The comparable-cases strategy in comparative research. *Comparative Political Studies* 8:2, 158–177.
- Lindstrom, Lamont. 1997. Chiefs in Vanuatu today. Ingår i Geoffrey M. White och Lamont Lindstrom (red.), *Chiefs today. Traditional Pacific leadership and the postcolonial state*. Stanford: Stanford University Press, 211–228.
- Lorenz, Astrid. 2005. How to measure constitutional rigidity. Four concepts and two alternatives. *Journal of Theoretical Politics* 17:3, 339–361.
- Lutz, Donald S. 1994. Toward a theory of constitutional amendment. *The American Political Science Review* 88:2, 355–370.
- Melton, James. 2012. Constitutional amendment procedures: A summary and critique of existing measures. http://www.ucl.ac.uk/uctgjm0/Files/melton_amendment.pdf.
- Osiatynski, Wiktor. 2003. Paradoxes of constitutional borrowing. *International Journal of Constitutional Law* 1:2, 244–268.
- Paddison, Ronan. 1983. *The fragmented state. The political geography of power*. Oxford: Basil Blackwell.
- Park, Hun Joo. 1999. Republic of Korea. Ingår i Deborah A. Kaple (red.), *World encyclopedia of political systems and parties*, Vol. II, third edition. New York: Facts on File, 623–631.
- Peters, B. Guy. 1998. *Comparative politics. Theory and methods*. London: Macmillan Press.
- Powles, C. G. 1998. Vanuatu. Introductory note. Ingår i G. H. Flanz (red.), *Constitutions of the countries of the world, Binder XX, Release 98-1*. New York: Oceana Publications.
- Przeworski, Adam. 1991. *Democracy and the market*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rasch, Björn Erik och Congleton, Roger D. 2006. Amendment procedures and constitutional stability. Ingår i Roger D. Congleton och Birgitta Swedenborg (red.), *Democratic constitutional design and public policy*. Cambridge, MA: MIT University Press, 319–342.
- Royle, Stephen A. 2001. *A geography of islands. Small island insularity*. London och New York: Routledge.
- Russell, Peter. 1993. *Constitutional odyssey: Can Canadians become a sovereign people?* Toronto: University of Toronto Press.
- Somoza, Alexander. 2001. Tuvalu. Ingår i Dieter Nohlen, Florian

- Grotz och Christof Hartmann (red.), *Elections in Asia and the Pacific. A data handbook*. Oxford: Oxford University Press, 823–832.
- Strong, C. F. 1958. *Modern political institutions*. London: Sidgwick & Jackson.
- Suksi, Markku. 1993. *Bringing in the people*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- van Trease, Howard. 1995. The colonial origins of Vanuatu politics. Ingår i Howard van Trease (red.), *Melanesian politics. Stael belong Vanuatu*. Christchurch: Macmillan Brown Centre for Pacific Studies, University of Canterbury, 3–58.